

OSUDITI I(LI) POMIRITI SE

Adnan Hasanbegović

Posljednji događaji nasilnog sprečavanja početaka izgradnje porušenih džamija u Banja Luci i Trebinju i kamenovanja prisutnih ljudi, nisu bili neočekivani i iznanađujući već, prije bi se reklo, oslikavaju generalno stanje u BiH. Nepoštivanje ljudskih prava svih vrsta je dominantno prisutno svih ovih godina u post-Daytonskoj BiH. Često prisutno direktno nasilje, kao što je bacanje bombe na povratnike, auto-bombe i sl., kako nad manjinskim grupama tako i ljudima sa drugačijim političkim mišljenjem, skoro da nisu više interesantne ni medijima i ne iznenađuju javnost. Dovoljno je pogledati vijesti i pročitati lokalne novine koje često skoro da liče na ratne biltene i još uvijek govore jezikom mržnje. Spisak pojedinih slučajeva nasilja i diskriminacije sa političkom pozadinom, kada bi se htjelo nabrajati, bi bio sigurno prilično dug i doima se da ih se ne isplati pojedinačno tretirati u smislu javne reakcije ili apela .

Neko je već rekao da je Daytonski sporazum, koji uzgred predstavlja vrstu ustava države BiH, u Bosni zaustavio rat ali nije donio mir. Njegovo dualističko razumijevanje od strane političkih subjekata kao i nedosljednost u provođenju odluka tog sporazuma dodatno komplikuju to stanje odstustva rata. Političke manipulacije žrtvama nasilja u ratu i poslje rata, prikryveno podupiranje i podrška radikalno-nacionalističkih nasilnih grupa od strane vlasti u dosta regija, ignorisanje različitih političkih vizija vezanih za BiH, opstrukcija usaglašenih odluka u zakonodavnim i izvršnim političkim tjelima su samo neke od mnogih posljedica nejasne artikulisanosti i površnosti u pristupu uspostavljanja održivog mira i stvaranju stabilnog i demokratskog društva.

Odgovornost za ove teškoće, osim lokalnih aktera, snose i u Bosni dosta prisutna međunarodna zajednica koja, sa svojim mnogobrojnim uspostavljenim instrumentima djelovanja, čini se ne uspijeva, osim nametanja nekih zakona i povremenog hapšenja ratnih zločinaca, da postavi dugoročnije smjernice za stvaranje pravednog sistema i preduslova razvoja civilnog društva u BiH.

Neki generalni uzrok ovakvom stanju može se definisati kao, po meni, od početka pogrešan pristup izgradnji mira, civilnog društva, pomirenju i, ako mogu reći, suočenju sa istinom o nasilju koje se desilo na ovim prostorima. Prije svega u nedostaku analize i preispitivanja faktora koji su doveli do nasilnih rješavanja socijalnih konflikata nastalih raspadom Jugoslavije u cjelini koji nikada nisu temeljito urađeni. Tačnije, ako smo donekle i proanalizirali sisteme koji su nastali raspadom Jugoslavije, kao što je bio Miloševićev ili Tuđmanov na primjer, i okarakterisali ih kao totalitarne i dobrim djelom odgovorne za nasilje, nismo definisali uzroke koji su im prethodili, bilo istorijske, političke ili ekonomske prirode. Sa druge strane putem medija su uvrežene međusobno opterećene slike u etničkim zajednicama po pitanju odgovornosti za rat. S tim u vezi i danas, kada nema tih režima, politička previranja, diskriminacija i nasilje i dalje traju, naročito u BiH.

Također, jedna od većih grešaka u BiH je bio nedostatak strategije u izgradnji NVO sektora kao jezgre stvaranja civilnog društva, koji je nakon rata pokušao na brzinu biti uspostavljen velikom količinom novca namjenjenog za registraciju što većeg broja NVO-a, bez prethodno definisanih ciljeva proizašlih iz relevantnih društvenih potreba. Za posljedicu imamo danas veliki broj organizacija koje često mijenjanju misije, bez prethodne analize potreba, u potrazi za novcem ili se prosto gase jer nemaju sredstava.

Ako je prestanak rata već morao biti nametnut, to za civilno društvo nikako ne može biti princip, već naprotiv, mora da se gradi polako i temeljito, insistirajući na razvoju civilnopolitičkog aktivizma kod lokalnih ljudi kako bi se stvorila baza za samopreispitivanje i lokalne inicijative za promjene i pomirenje.

Sve to ukazuje na to da je prestanak rata nažalost u Bosni još uvijek posljedica jakog vojnog prisustva SFOR-a i međunarodne zajednice uopšte, a ne posljedica pomirenja i stvarnog suočenja lokalnih ljudi sa nasiljem koje se desilo i dešava se. Može se slobodno reći da kod ljudi intimno rat još nije prestao u smislu rješenosti političke situacije ili transformiranosti postojećih društvenih konflikata svih vrsta, a pogotovo etničkih.

Primarna odgovornost za suočenje sa ovim problemima leži na lokalnim pojedincima, političkim i civilnim grupama i organizacijama. Ta odgovornost ogleda se u, prije svega, osudi aktera nasilja iz reda vlastitih nacionalnih kolektiviteta i njihovom sankcionisanju, što je trenutno u nadležnosti Haškog Tribunala (o ulozi Tribunala u ovom kontekstu bi bila potrebna posebna analiza na koju se vrijedi posebno osvrnuti neki drugi put), kao i preispitivanju političkih vizija i potreba. Posebno je važno pokušati sagledati činjenice o ogromnim žrtvama koje su stradale u ratu i prihvatiti odgovornost za to bez obzira da li smo bili aktivni ili pasivni učesnici u ratu i nasilju koje ga je pratilo. Tek tada otvaramo stvarne mogućnosti konstruktivnom pomirenju i transformaciji konflikata koji su bili uzrok nasilju. Institucionalne promjene kao naprimjer uvođenja pravne države i zaštita manjinskih prava trebaju pratiti i omogućiti ovaj proces, ali same po sebi ne mogu postići cilj pomirenja.

Da bi tako nešto bilo izgledno potrebno je mnogo raditi na osnaživanju i edukaciji kao i detraumatizaciji ljudi koji žive na ovim prostorima. Važno bi bilo omasoviti različite vrste mirovne edukacije, kako putem djelovanja kroz NVO-e tako i putem institucija i struktura sistema, i ponuditi prostor pojedincima iz različitih nivoa društva za preispitivanja vlastitih i tuđih viđenja problema.

Svakako treba naglasiti da edukacija na polju nenasilne transformacije konflikata i nenasilja uopšte, zbog svog fleksibilnog i višeamjenskog karaktera, predstavlja dobar metod za stvaranje kritične mase grupa i pojedinaca sposobnih da se nose sa poteškoćama pomirenja. Važno bi bilo ponuditi programe koji će omogućiti rad na oplemenjivanju međusobne komunikacije, senzibilizaciji prema strukturnom i drugim vrstama nasilja, propagiranju nenasilja i filantropije, kao i osnaživanju ljudi da preuzmu više odgovornosti za društvena zbivanja uopšte. Dosta značajno može biti uvođenje mirovne edukacije i edukacije o civilnom društvu u postojeće obrazovne sisteme svih nivoa.

Također, trebalo bi raditi puno više na organizovanju što većeg broja javnih konferencija i tribina, egzaktno ciljanih na temu pomirenja, stvaranju multinacionalnih stručnih timova koji bi radili na analizi istorijskih elemenata postojećih sukoba te analizi i preispitivanju istorije Balkana, sa kojom se danas dosta manipuliše. Naše iskustvo govori da je u radu na ovim problemima neophodno imati regionalni pristup, tretirajući zemlje bivše Jugoslavije.

Posebno bi trebalo sagledati mogućnosti za početak političkog i civilnog lobiranja za totalnu demilitarizaciju Balkana i u tom pravcu početi više raditi i stvarati preduslove za to.

Na kraju, treba reći da i pored mnogih problema, postoji optimizam po pitanju svih navedenih teškoća jer raste broj, prije svega mladih ljudi iz cijele bivše Jugoslavije koji imaju kapacitete i mogućnosti da se nose sa postojećim stanjem putem jačeg društvenog aktivizma i zalaganja za svoje vrijednosti i društvo u kojem žive.